

<http://www.diva-portal.org>

This is the published version of a paper published in *Idrottsforum.org/Nordic sport science forum*.

Citation for the original published paper (version of record):

Lundquist Wanneberg, P. (2017)

Tvåhundra år av dansk skolidrott: recension av boken *Fra borgerdyd til kompetenceudvikling: Idrætten i latin- og gymnasieskolen gennem 200 år* av Per Jørgensen (2014).

Idrottsforum.org/Nordic sport science forum, : 27 april

Access to the published version may require subscription.

N.B. When citing this work, cite the original published paper.

Permanent link to this version:

<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:gih:diva-4881>

Tvåhundra år av dansk skolidrott

[idrottsforum.org /lunpia_jorgensen170427/](http://idrottsforum.org/lunpia_jorgensen170427/)

2017-04-27

Pia Lundquist Wanneberg

Gymnastik- och idrottshögskolan GIH, Stockholm

På omslaget till Per Jørgensens bok finns ett fotografi föreställande en grupp flickor i 12-årsåldern vilka har en gymnastiklektion ledd av en kvinnlig gymnastiklärare. Ett på många sätt intressant fotografi som dock inte helt stämmer överens med den del av titeln på boken som lyder "genom 200 år". Danska flickor fick nämligen inte tillträde till gymnasieskolan förrän 1903. I ärlighetens namn var det före 1903 inte heller så många pojkar som gick i den så kallade Latinskolan. Vid sekelskiftet 1800 handlade det enbart om några få promille av en årskull. Efter den nya gymnasieskolereformen 1903 ökade antalet till 1 procent, av vilka således några var flickor, och 1920 var man uppe i 2 procent. Idag är siffran runt 70 procent, men gymnasieskolan i Danmark befolkades länge av elever vars föräldrar tillhörde samhällets övre skikt.

Under de cirka tvåhundra år den danska gymnasieskolan har funnits har eleverna haft idrott, eller som ämnet hette i Sverige gymnastik, på schemat och det övergripande syftet med boken är att över tid undersöka ämnets form, innehåll och bevekelsegrunder. Fokuseras gör dessutom hur idrotten i latin- och gymnasieskolan har skilt sig från övriga ämnen och från folkskolans undervisning samt från den form av idrott som bedrevs utanför skolan, föreningsidrotten. Beskrivningen av studiens teoretiska utgångspunkter och metodologi är åt det knapphändiga hållet. Teoretiskt är studien enligt Jørgensen eklektisk. Bland annat vilar den på Michel Foucaults diskurs- och maktbegrepp och på Norbert Elias figurationssociologi men också på antropologen Mary Douglas tanke att vi ordnar fenomen i samhället, som skolidrotten, i sammanhang och mönster. Samtliga av dessa perspektiv är intressanta att lägga på skolidrotten och jag hade gärna sett att de fått spela en större roll i framställningen än vad de gör. När det gäller metod är den huvudsakligen en traditionell historisk analys där källmaterialet bland annat består av arkivmaterial, officiella dokument, böcker och tidskrifter.

Dispositionsmässigt är studien kronologiskt upplagd från ca 1800 till 2010. Och är man som undertecknad intresserad av skolhistoria i allmänhet och skolidrottshistoria i synnerhet finns det mycket att hämta i boken. Här finns dock bara utrymme för några nedslag. Positivt är Jørgensens ambition att vilja fånga praktiken. I slutet av varje kapitel, och någon gång i mitten, redogör han för en tänkbar idrottslektion, en ideallektion. Genom detta grepp kan man tydligt se hur ämnets innehåll har förändrats över tid. Dock kan det vara vanskligt för historiker att säga att man fångat den besvärliga verkligheten. Oftast är det bara olika intressegruppers tal om den. Men med hjälp av bland annat kursplaner och vägledningar skissar han på hur en lektion skulle kunna ha sett ut. Visserligen såg inte undervisningen alltid ut som i anvisningarna, variationer förekom ofta, men det ger en bild av vilken utbildning den danska staten ansåg att denna kategori av elever skulle få.

Ett centralt tema i boken är fostran. Vilken fostran skulle ämnet ge barn och ungdomar från det översta samhällsskiktet? Här saknar jag dock en tydligare jämförelse med folkskolan. Visserligen menar Jørgensen att folkskolan till skillnad mot latin- och gymnasieskolan är väl beforskad, men en komparation mellan skolformerna

kunde ha medfört att ämnets fostrande uppdrag framgått tydligare: Till vilka medborgare skulle eleverna ur ett intersektionellt perspektiv fostras och med hjälp av vilket innehåll? En fördel med komparationer är att de ofta synliggör vad som är speciellt med en viss verksamhet.

Till vilka medborgare skulle eleverna ur ett intersektionellt perspektiv fostras och med hjälp av vilket innehåll?

Innehållsmässigt har utvecklingen under de 200 åren precis som i Sverige övergripande gått från gymnastik via gymnastik med lek och idrott till idrott. Som svensk är det alltid intressant att läsa om den svenska gymnastiken, eller som vi säger i Sverige Linggymnastik, vilken tog sig in i undervisningen i början av 1900-talet. Tidigare forskning har pekat på att införandet av svensk gymnastik har politiska och sociokulturella förklaringar och kan kopplas till att det politiska landsbygdspartiet Venstre kom till makten 1901, Venstre som bland annat vilade på grundtvigianismens folkbildningsideal. Jørgensen menar dock att det inte bara var i Danmark den svenska gymnastiken vann terräng vid sekelskiftet 1900 utan även i andra europeiska länder. De vetenskapliga anspråken hade passade in i tiden, den ansågs modern. Inte heller tog den svenska gymnastiken över helt och hållet, vilket har gjorts gällande, utan delar av det gamla innehållet fanns kvar.

Andra teman i boken är relationen mellan praktik och teori i undervisningen samt betyg. Fram till skolreformen 1988 dominerade i undervisningssammanhang praktiska inslag, eleverna skulle vara så fysiskt aktiva som möjligt, men då infördes så kallad idrottsteori. Visserligen hade implicita teoretiska inslag funnits med i undervisningen även tidigare, bland annat genom kunskapsförmedling av hälsa och hygien samt genom att ge eleverna en känsla för fair play och rörelsegädje. Men skillnaden är att fokus ändrades. Eleverna skulle nu få den teoretiska kompetens de behövde för att förstå vikten av att leva hälsosamt och utöva idrott även efter avslutad skolgång. När det gäller betygets vara eller inte vara har detta varit en omdiskuterad fråga under åtminstone 100 år. Diskussionerna grundade sig i att ämnet under lång tid enligt Jørgensen saknade egenvärde och främst var till för något annat, exempelvis hälsofostran och disciplinering. Dessutom sågs betygen av vissa som en möjlighet att ge de lärare som undervisade i idrott, och även ämnet i sig, en högre status och/eller vara ett verktyg för att komma till rätta med en hög frånvaro. Betyg sågs med andra ord inte huvudsakligen som ett medel för att bedöma elevernas prestationer. Även under senare tid tycks betyg i idrott ha varit omtvistat. Jørgensen summerar utvecklingen från 2000-talets början fram till idag så här: "Først havde vi dem ikke, så fik vi dem, så blev de afskaffet, og til sidst fik vi dem tilbage."

Detta är en bok med ett rikt innehåll. För att riktigt kunna greppa allt hade jag dock gärna sett sammanfattningar efter varje kapitel med återkoppling till frågeställningarna och möjligen också till de teoretiska utgångspunkterna. Dessa skulle då ha genomsyrat hela framställningen och därmed hållit ihop den vilket hade underlättat läsandet och möjligen också fördjupat analysen. Nu får man vänta till slutet där det hela sammanfattas förtjänstfullt. Avslutningsvis kan jag varmt rekommendera boken. Inte enbart för danskar, utan den är väl värd att läsa och begrunda även för skolintresserade svenskar då den kastar ljus över den svenska utvecklingen och får i alla fall mig att fundera över saker som relationen mellan betygsfrågan och ämnets balansering mellan teori och praktik. En väl genomförd studie väcker ju som bekant alltid nya frågor.

Copyright © Pia Lundquist Wanneberg 2017